

Ikasleak sentsibilizatuta daude ingurumen gaietan; pauso bat gehiago eman behar dugu: sumindu

Jose Manuel Gutierrez

Ikuspegi soziala ere aintzat hartuko duen Ingurumen hezkuntzaren defendatzailea da Jose Manuel Gutierrez. Urtetan arlo horretan irakasle aritua, 2005etik Ingurumen hezkuntzako aholkulari pedagogiko dabil Bilboko Ingurugelan. Gizakiok inguruarekin harremantzeko dugun moduaz, natura defizitaz, Greta Thunberg fenomenoaz eta ikasleen artean aktibismoa bultzatu beharraz mintzatu zaigu, bakarka egin ditzakegun “ekokeinuak” baino eraginkorragoa delako “taldean eta elkarrekin sozialki eragitea”.

 MIKEL GARCIA IDIAKEZ HODEI TORRES

Gaur egun, filosofia berdea lehen lerroan dagoela dirudi, baina zenbat du mamirik gabeko aldarrikapen hutsetik? Euskal Herriko ikastetxeetan zein da ingurumenak benetan duen lekua?

Pertzepzio orokorra da filosofia berdea modan dagoela, baina ez dut uste: klima aldaketaren aurka, plastikoen inguruan... mugimendua badago duela urte batzuetatik, baina gero hori ez da bototan islatzen eta filosofia hori benetan garatu nahi badugu bestelako planteamendu politikoa behar dugu. Enpresek erabiltzen dute ekologia balio gehigarri gisa, produktuak hobeto saltzeko eta ezkutuan zikintzen dutena garbitzeko, baina horren guztiaren atzean kapitalismo berdea dago: kapitalismoa eta berdea oximoronak dira, esanahi kontrajarria dute, eta ez da hirugarren zentzurik bultzatzen. Kapitalismoak ez baditu planetaren mugak kontuan hartzen, ezin du berdea izan.

Hezkuntzak berriz, gurean, aspalditik lotura zuzena izan du naturarekin eta

hori ikastetxeetan islatu da. 1970eko hamarkadan irteerak egiteko gogoia erakutsi zuen hainbat irakaslek, 80koan ekosistemei-eta loturiko proiektuak egiten hasi ziren, eskolako lehenengo baratzak abiatu zituzten... eta areagotzen joan da interes hori. Mende honetan Agenda 21ek eman dio bultzada ingurumen hezkuntzari.

Ingurumen hezkuntza baino gehiago, Ingurumen hezkuntza ekosoziala aldarrikatzen duzu, iraunkortasuneranzko hezkuntza.

Hitzen eta terminoen debatea oso gustuko dut; nik ingurumen hezkuntza aldarrikatzen dut, baina gizartean ingurumen kontzeptua ekologiarekin eta naturarekin bakarrik lotu ohi da, eta albo batera uzten da esparru sozialarekin duen lotura. Hori konpondu nahian, Unescok berak proposatu zuen izen aldaketa: garapen iraunkorrerako hezkuntza. Baina garapen iraunkorraz hitz egitea da kapitalismoaren ikuspegi bat bultzatzea, garapen jakin batez ari den

heinean. Nahiago dut iraunkortasuneranzko hezkuntzaz aritu, edo hezkuntza ekosozialaz, hezkuntza ekosoziala delako behar dugun trantsizio prozesua eragin dezakeena (trantsizio energetikoa, ekonomikoa, soziala, zaintzarena...).

Garapen iraunkorrek mahai gainean jartzen duen hirukia da natura, ekonomia eta gizartea, eta eskema hori erabiltzea da ekonomiari pisu handiagoa ematea, baina mundua ez da banatzen maila berean jartzen dituzten hiru bloke horietan, errealitatea da biosfera dagoela, biosfera barruan gizartea eta gizartearen barruan ekonomia, zaintzak, eskubiak, harremanak... Matrioxka moduan. Hezkuntza ekosozialean bizitzeko da zentroa, eta aurrera eramaten den edozein prozesuk zein eragin duen aztertze bi printzipio hartzen ditugu aintzat: eko-dependenteak eta interdependenteak garela. Hortaz, batetik gure behar eta interesak asetzeko naturatik hartzen duguna orekatu behar dugu biosferaren zirkloetara –bestela akabo biosfera eta ondorioz akabo baita ere gu–, eta bestetik

presente izan behar dugu gainerako gizakien laguntza ezinbestekoa zaigula. Bi printzipio hauek hezkuntzara ekartzea eta arazo ekosozialak eskolan lantzea da lehenengo urratsa, gero kontzientzia hartzeko eta azken buruan ikasleak ekintza eraldatzaileetara bultzatzeko.

Hori da ingurumen hezkuntzaren helburua, ekintzara pasatzea?

Hori bera. Gure proiektuen bidez saiatzen gara bai eskola eta bai ingurua eraldatzen: ibaiak eta basoak garbitzen eta hobetzen, natur-gidak sortzen, agintariei aldaketak eskatzen...

Nabarmenduko zenukeen hezkuntza proiekturik?

Confint (Planeta Zaindu Dezagun nazioarteko biltzarra). Brasilen jaio zen eta gainerako herrialdeetara zabaldu da. Ikasleek eurek asanbladak antolatzen dituzte ikastetxeetan, gai baten inguruan ikertzen dute (klima aldaketari lotua, edo krisi ekosozialari, bioaniztasunari...), haien artean eztabaidatu

eta alternatibak proposatzen dituzte, eta hezkuntza ekosozialaren dimentsio politikoa ere barneratzen dute. Ikastetxean egiten dituzte proposamenak, bai-

“ ”

***Garapen iraunkorraz
hitz egitea da
kapitalismoaren
ikuspegi bat bultzatzea.
Hezkuntza ekosoziala
da behar dugun
trantsizio prozesua
eragin dezakeena***

na agintariei ere luzatzen diete eskaera: “Gu prest gaude hau egiteko; zuek?”. Busturiako Ekoetxean esaterako, Euskal Confinta egiten dugu urtero.

Hezkuntza ekosozialaren dimentsio politikoa aipatu duzu. Sistema ekosozialak ezinbestean antikapitalista izan behar duela barneratzeaz ari zara?

Politikaz ari naiz bere oinarritzko zentzuan: herritarrentzako baliagarria izatea. Antikapitalista? Tira, prozesua ongi eginez gero emaitza hori izango da, edo antikapitalismotik gertu ibiliko da, baina guk ez dugu aurre-baldintzarik jartzen: ikaslea ahalduntzea da gure zeregina, erakustea zer nolako gaitasuna duen gauzak eraldatzeko eta gizarteak zein aukera ematen dizkion horretarako, eta gero berak erabakiko du nola jokatu eta zein konpromiso hartu nahi dituen. Garraio publikoa autoa baino egokiagoa dela ondorioztatu dezake, baina non bizi den edo nora joan behar duen, agian autoaren aldeko apustua egingo du, eta agintariei eskaera luzatuko die behar bada, garraioa beste era batera antola dezaten... Horrelakoetarako mugimendu sozialetan sar zaitezke; guk hori bultzatzen dugu, aktibismoa.

NATURA DEFIZITA.

"Ikasleengan jada natura defizita nabaritzen dugu. Haurtzaroa naturatik bereizita igarotzen duenak nola zainduko du biosfera?"

Eta aktibismoa sustatzeko, zer da eraginkorragoa: gizakiok inguruarekin dugun harremana positiboan lantzea (zer egin dezakegun gauzak aldatzeko) ala dugun harreman zapaltzailea agerian jarri, kontzientziak astintzeko?

Biak dira oinarritzekoak. Arazo ekosozialen jatorri eta ondorioak landu behar dira, baina hurrengo pausoa da azaltzea beti dagoela hori aldatzeko aukera, baita “ekokeinutik” harago ere. Nik bakarrik ekokeinuekin zerbait egin dezaket, baina inportanteagoa da taldean, elkarrekin, aktibismoaren bidez, sozialki eragitea.

Prozesu berriak zabaltzeaz gain, ezagutarazten diegu dagoeneko badi-rela martxan prozesuak aldaketaren bidean eta haiekin bat egin dezaketela. Esaterako, agroindustriaren aldean, tokiko elikagaien aldeko hautua egin dezaketela.

Agroindustriaren boterea handiagoa da, ordea. Zein da hezkuntzak duen potentziala eta indarra, eskolatik atera eta ikasleak kontrako norabidean jasotzen duen input andanaren aurrean eragiteko?

Hori da gakoa eta erronkarik zailetakoa. Eskolan bultzatu nahi dugu elkartasuna, kontsumo arduratsua, elikadura osasuntsua... eta kalera irteten bezain pronto aurkitzen dute lehiakortasuna, kontsumismoa, janari zaborra... Aldi berean, ordea, hori da ingurumen hezkuntzaren bihotza: testuinguru horri aurre egiteko existitzen da ingurumen hezkuntza. Gure lana da kontrako input horien guztien aurrean errealitatea ezagutzeko informazioa eskura jartzea; gizartean parte hartzeko, alternatibak proposatzeko eta martxan jartzeko aukera ahalbidetzea; sentsibilizatzea; eta gai batzuen aurrean sumintzeko gai izan daitezen lortzea. Azken finean, esango nuke gure ikasleak sentsibilizatuta badaudela gai ugariaren inguruan, informazio andana jasotzen dutelako natura zaindu beharraz, birziklatzeaz, plastikoa- ren kalteez... Pauso bat gehiago eman behar dugu: sumindu.

Kontzientzia hartzeko sumintzea da bidea, orduan?

Kontzientziatzea da ohartzea arazo bat dagoela, arazo horren parte naizela (nire jarreragatik, egiten dudana kon-

tsumoagatik, aisialdiagatik...) eta jabetzea irtenbidearen parte ere banaizela. Hiruko segida bat erabili ohi dugu guk: zer egin daiteke? Guk zer egin dezakegu? Zer egingo dugu?

Nola baloratzen duzu Greta Thunberg fenomeno?

Fenomeno baloratzen dut, kar, kar. Ekologismoak orain arte lortu ez duena lortu du neska horrek, apal-apal eta berehala: hainbat sektore elkartzea ekologismoaren bueltan. Hain juxtu, Greta fenomenoaren ezin da ulertu ingurumen hezkuntza barik, bere –eta beste Greta askoren– atzean dagoelako ingurumen hezkuntza: ikusi dute arazoaren eta irtenbidearen parte direla. Sare sozialek ere zerikusi handia dute honetan guztian. Gogoan dut 12 urteko kanadiar batek Rio de Janeiroko gailur batean Gretaren antzeko mezua bota zuela 1992an, baina ez zuen halako oihartzunik izan.

“ ”

***Arazoa etikoa da,
nola ulertzen dugun
gizakiok gure rola
munduan, zelan
harremantzen garen
naturarekin,
baina baita beste
gizakiekin ere***

Ikasleei galdetzen diet, ea zer iritzi duten Gretaz, eta gehien-gehienek bat egiten dute bere borrokarekin, ikastetxe askok ere planto edo aldarrikapenen bat egin zuen iaz klima aldaketaren kontra, eta beraz eragina izan du ikasleengan. Batzuek diote neoliberalismoak bultzaturiko fenomeno dela, ea nor dagoen Gretaren atzean eta zeinek jartzen duen dirua egiten dituenak egiteko... Baina niri txapela kentzeko modukoa iruditzen zait neska honek lortu duena eta fenomeno hau zaindu eta lagundu behar dugula uste dut.

Naturara edo behintzat kanpora ateratzen hasi dira eskola batzuk,

pandemia garaian leku itxiak saihesteko.

Apurka-apurka ari dira ateratzen, bai, baina nire pertzepzioa da oraindik beldurra eta ardura direla nagusi, eta ulergarria da, baina horrek ez du kentzen bultzatu behar dugula kanpora ateratzea. Apustua egiten duten ikastetxeetan, bete behar dituzten baldintza eta protokoloek ez dute laguntzen.

Ikasleengan jada natura defizita nabaritzen dugu. XXI. mendeak eskaini du etxe barruan hazten ari den lehen belaunaldia, digital natiboa, pantaila baten aurrean. Naturarekiko kontaktua urrun duen belaunaldia izan daiteke, eta beraz aurrekoak baino osasun arrisku handiagoak izan ditzakeena. Haurtzaroa naturatik bereizita igarotzen duenak nola ezagutu eta balioetsiko ditu izaki bizidunak, nola zainduko du biosfera? Ingurumen hezkuntza baliabide handia izan daiteke defizit horri erantzuteko, eta hala ere murrizketak jasaten ari gara.

Ingurumenak osasunean duen eraginaz kontzienteago egin gaitu COVID-19ak. Zerbaitetan aldatu ditu pandemiak etorkizuneko ingurumen hezkuntzaren gakoak?

Egia da eztabaida hori eman dela, baina lehengoa eta oraingoa etsai bera da. Dimentsio berriak hartu ditu, baina etsaia ez da aldatu, eta hortaz, ingurumen hezkuntzaren gakoak ere ez. Nazio Batuen Erakundeak bioaniztasunaren galerarekin lotu du pandemia, baina zenbat jende jarri du arreta horretan? Galera horri aurre egiteko zenbat lagun dago prest bere irabazteko bideak aldatzeko? Hazkunde ekonomikoaren aurka egotea ez da ulertzen oraindik, nahiz eta planeta finito batean gaudela errepikatu. Gizarte kontzienteago batek aukera gehiago dauka gauzak aldatzeko, eta hori da gure lana.

Zein da aldatu ez den etsai hori?

Antropozentrismoa. Arazoa etikoa da, nola ulertzen dugun gizakiok gure rola munduan, zelan harremantzen garen naturarekin, baina baita beste gizakiekin ere. Bi tresna erabiltzen ditu hain barneratuta dugun antropozentris- moak, bere boterea mantentzeko: kapitalismoa –mesede egiten dion sistema ekonomikoa delako– eta heteropatriarkatua –gizon zuri heldua piramidearen gailurrean mantentzen duen kontratu soziala delako–. ●